

בבא מציעא ט"ז

מכרה הורישא ונתנה במתנה לא טרח כדי להעמידה בידו
הגמרא ממשיכה לדון, בשדה שגולה ומכרה, והגולן חוזר ולוקחה מהבעלים.

ומביאה, שפשוט שאם קודם שהגולן קנה את הקרקע מן הבעלים, הוא מכרה לאיש אחר, או הורישא לאחד מבניו, או שנתנה במתנה, ואחר כך לקחה, ודאי גילה דעתו שלא קנה אותה כדי להעמידה לפני הלוקח הראשון. ואם מתחילה גולה מאחד ממורישיו, והנגזל מת, כיון שהוא יורש את הירושה ממילא ולא טרח בה, כדי לעמוד במהימנותו, ונחשב כיוורש וחוזר ותובעה ונותן ללוקח מעות.

ואם לאחר שגולה ומכרה לו הגולן בא לנגזל ואמר לו, הגבה לי בחובי את הקרקע שגזלתיו. אם יש לנגזל קרקע אחרת שהגולן יכול לגבות בחובו ואמר לו בזה שגזלתי אני חפץ. הרי הוא טרח על שדה זו כדי להעמידה ללוקח. ואם לא, הוא גבה אותה בחובו מפני שרצה לפרוע את מעותיו, ולא כדי להעמידה ללוקח.

רב אחא ורבינא האחד אמר מתנה כירושה והא' אמר כמכר
אולם נחלקו רב אחא ורבינא כשהנגזל נתן את השדה במתנה לגולן. אחד אמר שמתנה

היא כירושה, שהרי היא באה לגולן ממילא ולא טרח בה. והאחד אמר מתנה היא כמכר, אם לא היה טורח ומרצה את הנותן, לא היה נותנה לו במתנה. לכך טרח וריצהו כדי לעמוד במהימנותו.¹

עד מתי רב הונא א' עד שעת העמדה בדין
ועד מתי אומרים שאם לקחה מבעלים הראשונים לקחה להעמידה ביד הקונה כדי

לעמוד במהימנותו? רב הונא אמר עד שיטרפוה מן הלוקח ויעמידהו בדין. אבל משעמד ברשעו עד שעת העמדה בדין גילה דעתו שאינו מהימן ואם לקחה אחרי כן לא כדי להעמידה ביד הלוקח. חייא בר רב אמר עד שבא אדרכתא לידיו. עד שיחייבוהו ב"ד לפרוע ללוקח מעותיו ועמד במרדו. כתבו פסק דין ונתנו ללוקח שבכל מקום שימצא מנכסיו יחזיק בהם.² רב פפא אמר עד שיתחילו ימי אכרותא. לאחר שמצא זה

1 מכאן נראה שהלכה כרב אשי, ועוד שרב אשי הוא בתראה וגדול בחכמה ובמנין. תוס'.
2 והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין כדאמרינן בהגול [בתרא] [ב"ק דף קיב:]. רש"י.

קרקע משל גזולן ובא לבית דין והם מכריזין שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבא ויקחנה.³

במאמינו קנה כל זכות שתבוא לידו באותה הנאה שסמך עליו

הגמרא לעיל הביאה, ששמואל הקשה לרב, מה הדין במי שגזל קרקע ומכרה, והגזולן קנה מהנגזל, האם יכול להוציא את הקרקע מהלקח. ורב אמר לשמואל, מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכעת מביאה הגמרא, שהקשה רמי בר חמא על דברי רב, במה לוקח זה קנה את הקרקע הזאת?. בשטר, והרי שטר זה הוא 'חספא בעלמא'? אמר לו רבא, נעמיד את דברי רב במאמינו, שאמר לו אני סומך עליך שתתננה בידי. ובאותה הנאה שלא אמר לו דבר וסמך עליו, טרח והביאה לו וגמר והקנה לו כשלקחה מבעלים הראשונים.⁵

מה שאירש מאבא מה שתעלה מצודתי

מכור לך לא אמר כלום

ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. ממה שנינו בתוספתא במסכת נדרים. מה שאירש מאבא מכור לך, מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום. מה שאירש מן אבא היום מכור לך, מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין?⁶ אמר רמי בר חמא, הרי אדם גדול וכמוהו תשובתו. הרי שנינו כאן לא אמר כלום והלוקח לא קנה כשיירש, כיון שבאותה שעה נכסי אביו לא היו שלו. ולא אומרים, מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו.

כאן סמכה דעתו כאן לא סמכה דעתו

אמר רבא, אדם גדול ראיתי, וקושיה לא ראיתי. כאן סמכה דעתו של הלוקח שהמוכר ילך ויטרח ויקנה את הקרקע כדי שלא יקראנו גזולן. וכאן לא סמכה דעתו שהרי יאמר שירש מאביו, שמא אביו ימכור את נכסיו בחייו. שלחו את קושיתו של רב ששת על דברי רבי אבא בר זבדא. ואמר להם זו

3 כדאמרינן בערכין (דף כא): שום היתומין שלשים יום.

4 מפני שמשמע שהיא של הלוקח משעה שהגזולן קנה ואפילו לא החזיק בה עדיין. והוא במקום שלא קונים בכסף או מפני שאינו יכול לקנות במלוה. כמו שאומרים המקדש במלוה אינה מקודשת, וגם במכר לא קנה. ומה שאמרו בפ' האיש מקדש ושורין שבמכר קנה הוא כשמוקנה במלוה שאחרים חייבים לו, שגם בקידושין לא קנה רק משום שאשה לא סמכה דעתה, אבל במקדש במה שמוחל לאשה מלוה שאשה חייבת לו אינה מקודשת משום שלא נתן לה דבר. ולא משמע שהקנה לו בהנאת מחילת מלוה. תוס'. ורש"י במסכת קידושין חולק על התוס'.

5 כאילו אמר שדה זו תהא קנויה לך כשאקחנה. תוס'.

6 לא אמרו שרב סובר כר"מ משום שהקשו לדין שאנו סוברים כרב בפ' איזהו נשך, וסוברים שאין אדם מקנה דשלב"ל. שהרי שמואל פוסק כר"מ הסנדלר. ורב האי פסק שלא כרב מכה הסוגיה באיזהו נשך. תוס'.

אינה צריכה לפנים. אינה צריכה כדי לתרצה להכניסה לפני בני הישיבה שאין בהן יודע לתרצה⁷. ואמר רבא זו צריכה לפנים ולפני לפנים. כאן סמכה דעתו וכאן לא סמכה דעתו. היה מעשה בפומבדיתא שדנו דין כרב, והקשו מברייתא זו. ואמר להם רב יוסף, זו אינה צריכה לפנים. ואמר לו אביי צריכה לפנים ולפני לפנים, כאן סמכה דעתו וכאן לא סמכה דעתו.

מה שאירש או שתעלה מצודתי היום ^{שואלת הגמרא, מה ההבדל בין הרישא קנה משום כבוד אביו ומשום כדי חייו} שלא חלה המכירה, והסיפא אמר היום וחלה המכירה? אמר רבי יוחנן, הסיפא מה שאירש מאבא היום משום כבוד אביו. כשאביו היה גוסס וצריך מעות לקבורתו ולתכריכים. מוזהר לכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון. מה שתעלה מצודתי היום משום כדי חייו. חכמים שדבריו קיימים בדבר מועט, שמא הוא צריך למזונות. אבל לא באומר מה שתעלה מצודתי כל חדש או כל שנה ואין שם משום כדי חייו.

ר"ה אמר בשם רב האומר שדה שאני ^{לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו} אמר רב הונא בשם רב, האומר לחברו שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו⁸ קנה. ואם יקחנה ואין יכול לחזור בו כשלקחה. אמר רבא, דברי רב מסתברים בשדה סתם, כשלא אמר שדה זו. ודעתו של מקבל המתנה סמכה עליו שיקח שדה ויתננה לו, שיש הרבה שדות שמצויות לקנות. אבל אם אמר לו שדה זו מי יאמר שבעל השדה ימכור לו אותה. ולא סמכה דעתו ולא האמינו, ולא נאמר נוח לו לעמוד במהימנותו לא מסתבר לומר כדברי רב. אולם 'והאלקים', כלומר שאמר בלשון שבועה, רב אמר אפילו בשדה זו. שהרי רב אמר את דבריו כרבי מאיר שאמר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כמו ששנינו בברייתא, האומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, לאחר שיחלוץ לך יבמיך, לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת. רבי מאיר אומר מקודשת.

7 רש"י, ובשם תשובת הגאונים כתב שיש מפרשים לגנאי, אין זו קושיא טובה ואל תביאוה לפני בני הישיבה. רש"י.
8 לר"מ שאדם קנה דבר שלא בא לעולם אין צריכים שיאמר מעכשיו. וי"ל שהנפק"מ היא כשהשטר נקרע או אבד קודם שזה קנה אותה. תוס'.

והרי אשה היא כשדה זו, מפני שיש באלו שאין בידו להביא עצמו לכלל קדושין. כמו שאין ביד הקונה לכופף את בעל השדה למוכרה לו. עבד ושפחה אין בידם לשחרר עצמם, ואין ביד אשה להמית את בעלה או אחותה. ורבי מאיר אמר שכשיבואו לכלל קדושין האשה מקודשת למפרע.

אמר שמואל, המוצא שטר הקנאה, שקנו ממנו שאפילו לא ילוה את המעות שיעבד עצמו לשלמם, בשוק יחזירו לבעלים. אין לחשוש שכתב ללות ולא ללוה שהרי שיעבד את עצמו. ולא חוששים לפרעון, מפני שאם היה פורעו היה קורעו. ואמר רב נחמן אבא היה מסופרי הדיינים של מר שמואל. ואני זוכר שהייתי כבן שש כבן שבע והיו מכריזים ואומרים, שטרי אקנייתא אלו שנמצאו בשוק יחזירו לבעליהם. אמר רב עמרם, אף אנו שנינו במשנה לקמן, כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר. והגמרא הבינה שהם שטרות שכתוב בהם 'הנפק' ומכאן שכיון שלא חוששים שמא לא לווה בהם⁹ לא חוששים לפירעון.

ר"ז א' המשנה היא בשטרי חלטאתא רבי זירא אמר שאין ראייה מהמשנה ואדרכתא שאינם בני פרעון
שמדברת בשטרי 'חלטאתא', שטר שבית דין כתבו למוציא שטר על חברו. וחייבוהו לשלם ולא שילם וירדו לנכסיו ושמו לבעל חוב אחד מהם ונתנו לו שטר שעל פי בת דין באה לו. ושטרי 'אדרכתא', שלא מצאו לו עכשיו נכסים וכתבו לו שירדוף לחזור על נכסיו ואם ימצא יגבה¹⁰. שאינם בני פרעון¹¹, אבל בשטר חוב שהוא בר פרעון כן חוששים לפרעון.

רבא א' הרי נהרדעי אמרו ששומא ואמר רבא האם שטרות אלה אינם בני פרעון נינהו?. והרי אמרו נהרדעי, שומא חוזרת אם יפרע לו ממון עד תריסר חדשי השנה. ואמר אמימר אני מנהרדעא ואני סובר ששומא חוזרת לעולם. אלא אמר רבא שבשטרי 'חלטאתא' ו'אדרכתא' יחזיר הוא מפני שאומרים, שאם פרעו הוא שהפסיד

9 שהרי אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין (ב"ק דף קיב:), ולא חוששים לפרעון. רש"י
10 לשון רודף ומשיג כמו פרסה בחלא ולא אדרכיה (כתובות דף ט:) ולשון המקרא כתרו את בנימין הרדיפוהו מנחה הדריכוהו (שופטים כ). רש"י.
11 התוס' מקשה מדוע שטרי אדרכתא אינם בני פרעון?. וי"ל שנקטו שט' אדרכתא לרבה שאו' בפ' המפקיד שאוכל פירות משעה שהגיעה אדרכתא לידו. ולרבא יעמידו את המשנה רק בשטרי חלטאתא. תוס'.

לעצמו מפני שפרע לו ולא קרע השטר. ואם המלוה דחהו לומר אבד השטר היה לו לומר כתוב לי מיד שטר מיד שאתה חוזר ומוכרה לי. מפני שמן הדין הקרקע אינה צריכה לחזור בפדיון אלא מדעתו. אלא שחכמים אמרו שיחזירנה לו משום: "וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' " ולכך אין זה פדיון אלא תחילת קניין כאילו היתה שלו. והכותב עליה שטר מכירה אינו טועה, והיה לו לתבוע שיכתוב לו שטר מכירה. אבל בשטר חוב חוששים לפרעון, ולא אומרים שהיה לו לקרעו. מפני שהמלוה השתמט ואמר אינו אצלי למחר אתנו לך. או שהוא שומרו עד שהלוה ישלם את שכר הסופר שכתבו.

אמר רבי אבהו אר"י יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא חוב בשוק לא יחזיר. לא רק כשלא כתוב בו הנפק שמא כתב ללות ולא לזה. אלא אפילו אם הוא שטר מקויים שכתוב בו 'הנפק' לא יחזיר משום שחוששים לפרעון¹². הקשה רבי ירמיה לרבי אבהו ממה ששנינו, כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. ואמר לו רבי אבהו, ירמיה בני לא כל מעשה ב"ד שוים. לא שנינו שכל מעשה בית דין יחזיר אלא כשהלוה הזה הוחזק כפרן פעם אחרת, ואינו נאמן לומר פרעתי. ואמר רבא הם משום שהוחזק כפרן פעם אחת הוא לא פורע כלל?¹³ אם חוששים לפרעון האם זה שלא נזהר לשמור את שטרו יפסיד. אלא אמר רבא המשנה מדברת בשטר 'חלטאתא' ו'אדרכתא' וכדרבי זירא.

אר"י יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא

12 משמע שרק כשאין החיוב מודה לא יחזיר וקשה שר"י אמר שטר שכתוב זמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזיר. ורב כהנא העמיד כשחייב מודה. ואם לא היה כתוב בו ביום או משום שחוששים לפשיטי דספרא או שחוששים לקנוניא. וי"ל שאמוראים נחלקו בדבר בדברי ר"י. ר"כ יעמיד כאן את דברי ר"י גם כשחייב מודה. ורבי אבהו שמפרש שאין חוששים לקנוניא יעמיד את המשנה לעיל כשחייב מודה שמא כתב ללוות ולא לזה כרב אסי. אבל כשאין לחשוש לכך כבשטר הקנאה או כשיש הנפק יחזיר. והגמ' לעיל שנקטה טעם של קנוניא סוברת כאביי שעדין בחתומיו זכין. תוס'.

13 אע"ג שלקמן אמרו הוחזק כפרן לאתו ממון י"ל שכיון שהשטר נפל מוכח שמלוה לא שמרו כיון שהוא פרוע. תוס'.